

A kincstári Vendégfogadótól a Matyó Múzeumig – a Matyó Múzeum épületének története

Dinyési János

A mezőkövesdi Matyó Múzeum egykor kincstári vendégfogadónak épült emeletes épülete 220 éves múltra tekint vissza, s a város második legrégebb középületének számít. Az első a nagytemplom (Szent László plébániatemplom), mely közel 700 éve épült, s mai kereszthajós szerkezetét egy jelentős átépítés után 1770-ben nyerte el.

A Buda-Miskolc-Kassa-Eperjes főút, a vendégfogadó és a nagytemplom által határolt, ma már parkosított terület egykor a város piactere, egyben központja volt. Mezőkövesd a vásártartási jogot még Zsigmond királytól kapta a XV. század elején (legkésőbb 1416-ban), s ezt újította meg I. Ferenc 1821-ben. Mezőkövesd térsége, mint Borsod Vármegye nyugati kapuja már a X–XI. század folyamán is fontos szerepet játszhatott.

Györfy György szerint *azokon a pontokon, ahol az országot behálózó hadiutak átszelték a megyehatárt, ott ménes állt a király vagy a herceg, ill. kísérete és futára rendelkezésére, és az ott váltott megyei lovakat legfeljebb a túlsó megyehatárig használták...a fő utak és megyehatárok metszéspontján királyi ménesek voltak elhelyezve...* Ez Borsod esetében az Eger vize és Mezőkövesd közötti területet jelentette Szihalommal a közép-pontban. Mohács után ez a rendszer is szétesett, de a török kiűzését követően a régi elv mentén kiépült a kincstári vendégfogadók hálózata. Így Borsodban, Mezőkövesden, a Hunyadi Mátyás magyar király által 1464. július 12-én városi rangra emelt településen, a Szent Korona birtokán építette meg a koronabirtokok helyi kezelője, a díósgyőri koronauradalom (továbbiakban kincstár) Borsod Vármegye nyugati vendégfogadóját. Egészen a XX. század közepéig, a vármegyerendszer megszűntetéséig Mezőkövesden, a vendégfogadó épülete előtt-mellett, majd a vasút megépítése után a vasútállomáson is fogadták, s üdvözölték Borsod vármegye képviselői a megye földjére lépő illusztris vendégeket. Aki 1870-től vasúton érkezett, s nem utazott tovább azonnal Miskolc

irányába, általában mindkét helyen ünnepélyes fogadtatásban részesült.

A Rákóczi-szabadságharc első éveiben valószínűleg a mai épület helyén állhatott az Eger-Kövesd-Ónod-Tokaj útvonalon fekvő jelentős kuruc postaállomás, melyet a 6 ló tartására kötelezett postamester vagy veredárius (segédpostamester) vezetett. Maga II. Rákóczi Ferenc is több alkalommal időzött az itteni táborban Miskolcra Egerbe menet, így 1704. március 4–8-a, majd 1706. március 28–31-e között. A városban 1732-ben a jezsuita atyák, név szerint Pater Farkas Jakab és Pater

Vészi Ferenc tartottak *Poenitentitartó Processiót*, melyről így írt az egyházközség jegyzőkönyve: *Tartott ezen Processió az Kövesdi piacion, mindennap kétszer Praedicatio lévén az Vendégfogadóház előtt.*

A fogadó épületét a kincstár 1770-ben felújíthatta és/vagy kibővíthette, hiszen 1770. május 20-án német királyi és magyar trónörökös látogatásra került sor. Mária

Terézia fia, József látogatott el felvidéki szemleútja alkalmából Mezőkövesdre. Az 5 szobás, étkezőhelyiséget és istállót is magába foglaló épületről ekkor készült egy tervrajz, mely az MNL gyűjteményében található.

Az 1800-as évek elejére az épület már szűkösen bizonyult, hiszen a franciákkal hadban álló állam utazási és elszállásolási igényei is nagymértékben nőttek. Ekkor került sor az új, emeletes épület tervezésére. A tervek 1801. február 8-án készültek el, s maga az építkezés valószínűleg már tavasszal elindult, s az új, emeletes, 9 szobás, pincével, nagy konyhával, étteremmel, emeleti fogadó helyiséggel, kocsibehajtóval és kocsiszínnel, valamint istállóval ellátott épületet minden bizonnyal 1–2 éven belül fel is építették. A napóleoni háborúk végéig a kincstár üzemeltette a vendégfogadót. Ennek a korszaknak a lezárását egy főhercegi látogatás jelezte. Ferdinánd főherceg, Magyarország hadi kormányzója 1817. április 22-én délután 3 órakor érkezett a kincstári vendég-

A Korona szálloda homlokzata – 1925

fogadóba. Erről így tudósított a Kultsár István által szerkesztett *Nemzeti Újság – Hazai's külföldi Tudósítások: Tettes Nemes Borsod Vármegyében fekvő Cameralis Mező Kövesd Várossában folyó 1817-ik esztendei Apr. 22-dik napján délutáni három óra tájban Ferdinánd Ő Királyi Fő Herczagsége Magyar Ország Fő Commendánsa Fő rangú kísérelével együtt nagy örvendezések között megérkezvén, minekutánna a Királyi Fő Herczagségét Nemes Borsod Vármegye részéről a Diósgyőri Uradalomhoz tartozó Cameralis Vendégfogadóban a végre kitsinosított szobákban egy jeles Deputatio Magyar nyelven illendő tisztelettel köszöntötte, és Ő Királyi Fő Herczagsége ugyanazon nyelven ezen Deputatio köszöntését elfogadni méltóztatott volna, azonnal hozzá fogott a Katonai mustrához, és először is a keresztül utazó Gyulai Regementyéből való Gyalogságot, azután egy csoport több Regementbéli együtt utazó Invalidus katonákat a piacz közepén megnézegetvén, több közvitézeket tulajdon sorsokról, 's állapotokról személyessen megtudakozni méltóztatott a Felséges Királyi Fő Herczeg, azután a Palatinalis Regementbéli (Nádor huszárok) Lovas századot vizsgálta meg a Királyi Fő Herczagsége, és ámbár a lovaglásban tett gyakorlás T. Németh János Százados Kapitány Urnak Commendírozása alatt mintegy két óráig tartott, mégis minden jó renddel, és a Királyi Fő Herczegnek, 's jelen lévő Fő rangú Tisztségnek tetszésére ment véghez. – Ezek után ő Királyi Fő Herczagsége nem tsak a Tiszti, hanem a közlegényi kvártélyokat is megnézegetvén, sőt a közlegénység kenyerét is megkóstolván, méltóztatott Fő rangú úti Társaival együtt magát ismét a fent említett Cameralis Vendégfogadóba meg alázni, és ott minden rangú sorsú személyekkel a legnagyobb leereszkedéssel Magyar Nyelven is beszélgetni, innét délutáni hat óra tájban ő Királyi Fő Herczagsége el indulván Egerbe utazott.*

Ezt követően 1818-tól a kincstár a vendégfogadót 3 évente árveréseken bérebe adta, a vásártartási és a városi italmérési joggal együtt. Ekkor Mezőkövesd lakosszáma már meghaladta az 5500 főt, 1845-re pedig már a 7000 főt is, így a bérlő számára a

vásártartási és az italmérési jog is jelentős, s folyamatosan növekvő jövedelmet hozott. A vásárokról így írt Fényes Elek: *Országos vásár esik M.-Kövesden 4, u. m. sz. József, sz. László, sz. István király és Seraf sz. Ferencz napok előtt, mindenkor hétfőn. Baromvásár vasárnap kezdődik, kirakó vásár ünnep közbejöttével kedden tartatik. Heti vásárra, melly csütörtökön lenne tartandó, most keres a város szabadalmat, azonban főképp élelembeli s némelly anyagok és eszközök árulása a város piaczán mindennapos.* 1821-től a kincstári hirdetményekben az épület, mint *nagy Vendégfogadó* szerepel, s ezt a nevet az 1890-as évek elejéig meg is őrizte.

1848/49-es forradalom és szabadságharc idején a nagy Vendégfogadó fontos szerepet játszott. A megyében toborzott nemzetőröket július közepére Mezőkövesden összpontosították, s innen akarták őket augusztus 21-én Zenta felé elindítani. Mivel azonban az időközben a Galiciából várható támadás miatt a megyében kellett maradniuk, újuk később egészen más irányt vett. A megyei nemzetőrök, pl. a miskolciak szeptember 8-án indultak meg újra, s miután Mezőkövesden valamennyien felesküdték, elvonultak Pest felé, majd szeptember 29-én részt vettek a pákozdi csatában. Itt az első sorokban derekasan verekedtek, azután pedig a lajtai táborba, Schwechat közelébe kerültek. Az innen november közepe táján hazatérő nemzetőröket a megyei küldöttség Mezőkövesden fogadta. A nemzetőrök és a szabad lovas csapat hadfogadói parancsnokságának az épület adott otthont.

Mindezek mellett a nagy Vendégfogadó a futárok kedvelt megállóhelyének számított. A

A Korona kereskedelmi központ épületei a templomtoronyból fényképezve

Tiszafüredről portyákat indító Sándor huszárok itt fogták el 1849. február 7-én Schlik altábornagy nyargonctisztjét, gróf Alfred Erbach-Fürstenau kapitányt, aki az osztrák főparancsnok, Windischgrätz leveleit, írott, s szóbeli parancsait hozta Budáról.¹ A kápolnai csata idején, s az azt követő időszakban a város és vendégfogadója a honvédség egyik legjelentősebb bázisává vált. Itt tartózkodott egy ideig Dembiński és Görgey altábornagy, valamint tisztikaruk. A város temetőjében megtekinthetők a mára már nemzeti sírkerti védettséget elnyerő korabeli honvédtiszti sírok is.

1849 júliusában már orosz csapatok állomásoztak Mezőkövesden, s ők is tiszti szálláshelyként, parancsnoki pontként használták az épületet. Innen kerülhetett hadizsákmányként Szentpétervárra a mezőkövesdi nemzetőrök zászlója, a szomszédos épületből pedig a város iratanyagának jelentős része. A környék azonban nem volt biztonságos a császári és cári csapatok számára. Márkus János 19 éves sári segédtanító és Pállik Ignác szintén 19 éves egri érseki uradalmi vadász 1849. július 26-án a nagy Vendégfogadóból induló, s a Mátra vidékén futárként utazó báró Hacke cs. alezredest, s egy vele utazó orosz törzstisztet, s ennek tiszti szolgáját megtámadták, az osztrák tisztet lelőtték, iratait elvették, az orosz tisztet pedig a magyar csapatoknak átadták. Mindketten az 1848/49. évi forradalom és szabadságharc utáni megtorlásnak estek áldozatul. 1850. január 18-án végezték ki a két fiatalembert az erdélyi Mezőkövesdről (ma Székelykövesd) származó Kolosy Györggyel együtt a pesti Újépület melletti téren.

A szabadságharc leverését követően egy ideig állami használatban maradt az épület. Az 1858–59. évi országos magassági szintmérések során a nagy Vendégfogadó első emelete külön mérési pontként szerepelt: *Mező-Kövesd - 351 láb ≈ 115,83 m; Mező-Kövesdi vendégfogadó 1. em. - 372 láb ≈ 122,76 m.*²

Az 1870-es években újra bérbeadták az épületet, de a városi italmérési jogot már külön tételként értékesítették. Az 1874. január 1. és 1876. december 31. közötti időszakra az italmérési jogért 2810 Ft, a nagy vendégfogadóért 1505 Ft bérleti díjat kértek. 1878-ban a haszonbérleti jog tulajdonosa Harangi Mór így hirdette az épületet: *Az általam haszonbérlettel mezőkövesdi emeletes nagy vendéglőben, a teljesen berendezett étterem billárdal, butorokkal ellátott szobák, fedett kuglizó, istállók, zab, széna eladás, nagy állás 1879 január 1-étől egy vagy több évre kiadó.*³

1881. szeptember 1–9-e között Ferencz József magyar király és szinte teljes udvartartása az udvari kancelláriát is beleértve Mezőkövesden tartózkodott. Ebben az időszakban kiadott rendeletei, utasításai mezőkövesdi keltezésűek, így kilenc napig Mezőkövesd volt az Osztrák-Magyar Monarchia fővárosa. Természetesen az épület maga is fontos szerepet játszott a királyi látogatás során. A korabeli lapok az eseményről így tudósítottak: *A legmagasabb vendég, mint tudva van, Mezőkövesden, a róm. kath. parochián volt beszállva. A remek bútorokat Samassa József egri érsek úr szerezte be oly ízléssel, hogy a felség sem titkolható legnagyobb meglepedését. Környezetében voltak Albrecht Vilmos és Jenő főherczegek, Thurn-Taxis, Lichtenstein herczegek Peacsevich gróf, Beck báró és Edelszheim-Gyulai báró altábornagyok, több tábornok és ezredes. A király étkező helyisége a parochiától 100 méter távolságban a piacon levő vendégfogadóban volt. Ide jött minden délután 5 órakor ebédre, kísérve a legmagasabb katonai személyiségek által.*

A nép ezrei, útját két oldalról minden alkalommal ellepték, s szívből éljenezték őt, aki a rokonszenves üdvözlöket, kegyesen köszönve, vidáman haladt a nép közt.

*Útját virággal hintette be a lakosság, s nem volt nap, melyen leánykák és menyecskék, koszorút, virágcsokrot, sőt szöllőt is ne nyújtottak volna át neki, mely csekély ajándékokat sajátkezűleg volt kegyes elfogadni s mindannyiszor megköszönni.*⁴

Egy másik beszámoló az eseményről: *Mezőkövesd, szeptember 1. A király ma délután 5 órakor ment az udvari ebédre, mely a városi nagy vendéglőnek e célra átalakított első emeleti termében tartatott meg. Ebéd alatt ő felsége jobbján Albrecht főherceg, balján pedig Samassa József egri érsek foglaltak helyet; a papság küldöttségének tisztelgése alkalmával jelen volt két suffragán-püspök már a délelőtt folyamában elutazott, így az udvari ebéden nem vett részt. Az udvari ebéd alatt a vendéglő előtt elhelyezkedett 67. szerezdbeli zenekar játszott, s igen hálás közönségre talált azon örvendező néptömegben, mely a zenekart környezve, minden eljátszott darab után lelkesült éljenzésben tört ki.*⁵

1887. január 21-én Mezőkövesd jogállása gyökeresen megváltozott. 423 év után a szabad királyi mezőváros nagyközséggé vált, de a matyók továbbra is városként tekintettek településükre. Ezzel egyidőben zajlott a diósgyőri koronauradalom felszámolása is. A kincstári tulajdonrészeket

¹ Borus 1961.

² Hunfalvy 1863.

³ Eger 1878-09-12 / 37. sz.; Borsod-Miskolci Értesítő 1878-09-12 / 37. sz.

⁴ Nyírvidék 1881-09-22 / 38. sz.

⁵ Eger, 1881-09-08 / 36. sz.

eladták vagy átadták a nagyközség számára, így a vásártartási, s az italméresi jogot is. 1895 után az egykori kincstári nagy Vendégfogadó is a nagyközség tulajdonába került, s mint Szálloda a Magyar Koronához (a továbbiakban Korona-szálló) működött tovább. A bérlők 6 évre kapták meg az előjáróságtól az üzemeltetés jogát. Mindkét oldalon egy földszintes toldaléképületet láthatunk a korabeli fényképeken. Mint a város egyik emblematikus épülete, sokszor szerepelt a korabeli képeslapokon is.

Az 1920-ig bérleményként működő szálloda és a belső udvarán elhelyezkedő hatalmas kocsiszín szép lassan Mezőkövesd kulturális és társadalmi életének meghatározó épületeivé váltak, s ezt a folyamatot erősítette a villanyvilágítás 1905. évi bevezetése. A kocsiszínbén színházi előadásokat tartottak, s az országot járó vándor mozisok is vetítettek a főépület nagytermében, a szálloda, s az étterem a rendes napi működés mellett városi, járási, s megyei szervezetek közgyűléseinek, találkozóinak adott helyt. Egy példa a sok közül: 1909. szeptember hó 22-én itt tartotta éves rendes közgyűlését a Borsodmegyei Általános Tanítóegylet.

Az 1919. március 21-én lezajlott kommunista hatalomátvételt követően április 1-én tartottak népgyűlést a Korona-szálló nagytermében, ahol bejelentették a mezőkövesdi munkástanács megalapítását. A piactéren vasárnaponként tartott népgyűlésekről így írt Szalay Jenő: *Jóformán minden vasárnap érkeztek kiküldöttek ebbe a híres, mozdulatlan, de mégis vezető járási központba. Csak-hogy a népgyűlések úgy festettek, mint valami vásári kikiáltó csődülete a bódéja előtt, ahová nem tanulás végett, hanem kíváncsiságból, szórakozásért megy a közönség, főképen a fiatalság. A szónoki emelvényt mindössze a cégjegyzett elvtársak gyűrűje vette körül. A számottevő, komolyabb és vezető elem oldalt verődött csoportokba a piactér szélén. És az egész gyülekezett fölött szelíden hullámozott a kékes pipafüst. Minden gyűlés inkább valami békés kaszinózásnak látszott, mert amíg a matyó pipázik, addig nem adja ki magát. Pedig voltak hangulatos beszédek is. Hogy az egri érseknek 350 szobája van, hogy ki kell harapni a burzsujok torkát stb. Érdekes volt, hogy a mozgalom első idejében a beszéd-thémák mind a vallás ellen voltak. Ilyet pedig tenni Kövesden nem okos dolog. Az intéző bizottság azért később már informálta is a szónokokat és ettől kezdve valósággal kenegettek már bennünket, de nem valami szerencsés modorban. Én különb katolikus vagyok, mint a római pápa, mondotta egy szónok, de azért már tíz év óta nem voltam templomban. A másiknak vallásosan nevelt gyermekei voltak, de a*

feleségével nem volt megesküdvé. Az ilyen lólábak láttára a matyók összenéztek, tovább pipáltak és ahogyan egy megkezdte a vonulást, húzódtott utána a többi is: Gyerünk már haza sógor, itatnyi! Jellemző, a főhadiszálláson, a Korona-vendéglőn kitűzött zászló is. Nyelének a végén aranyos kereszt volt. A politikai biztosok hiába dühöngtek ellene. Már mink a választási zászlóra is rácsináljuk a keresztet! mondották a matyó kommunisták.⁶

1919. december 12-én Horthy Miklós fővezér két és fél órát töltött a városban (08:15 – 10:45) útban Miskolc felé, s az ünnepélyes fogadásra a vasútállomáson és a Korona-szálló mellett a piactéren került sor. A korabeli tudósítások is hírt adtak a már említett több évszázados borsodi szokásjogról is: *A tervek szerint a fővezér miskolczi látogatását Mezőkövesd hűséges és dolgozó matyó népének megtisztelése előzte meg azért is, mert ebben a községben érte el a fővezér először Borsod vármegye területét.⁷*

1919. december 28-án Huszár Károly miniszterelnök szintén a piactéren mondott tízezer ember előtt beszédet, majd délután 4 órakor pártértekezletet tartott a Korona-szálló nagytermében. Beszédét követően javaslatára Simonyi-Semadam Sándor későbbi miniszterelnököt választotta a kerület a Keresztény Nemzeti Egyesülés Pártjának (KNEP) képviselőjelöltjévé.

1920-ban új időszámítás kezdődött a nagy Vendégfogadó - Korona-szálló történetében. *A már majdnem a lebontás sorsára jutott leromlott állagú épületet az év végén novemberben, a túlnyomórésztben mezőkövesdi földműves részvényesekből álló Industria Részvénytársaság a község háza felőli oldal kivételével 1921. január 1-től, mint a nyilvános árverésen legtöbbet ígérő bérlő 10 évre bérbe vette a községtől. Ezt az Industria Rt. újabb ajánlata követte. Azt az ajánlatot tették,*

*A piac egy részlete a 'Szőv' kereskedéssel a háttérben
Forrás: Aszódi Zoltán – 158686 – digitális
eljárással színezeve*

⁶ Szalay 1919.

⁷ Magyar Jövő 1919. dec. 13.

hogy Fábrián Gáspár dr. budapesti műépítész-mérnök tervei szerint hajlandó átalakítani, illetve kiépíteni a Koronát, ha 30 évre bérbe megkapja. A harminc év elteltével minden építmény díjtalanul megy át a község tulajdonába – így tudósított az eseményekről az először 1921. január 8-án megjelent *Borsod* című hetilap, melynek szerkesztősége a Korona-szálló emeletén működött, így magáról az épületről és az ott zajló eseményekről is mindig részletesen beszámoltak.

1921. október 12-én döntött a képviselőtestület arról, hogy elfogadja az *Industria Rt.* ajánlatát és 30 évre átengedi a használati jogot a helyi vállalkozásnak. Ezzel az előremutató bölcs döntéssel egy részről biztosították az épület megmaradását, másrészt az események olyan láncolatát indították el melynek végén az 1973-ban újra városi rangra emelt település 2005-re, egy a város történetéhez, nép- és iparművészeti hagyományaihoz méltó múzeumépülettel gazdagodhatott.

Újra a *Borsod* című hetilapja a szó – 1921. október 15.: *A mostani emeletes rész főként az emeleti nagy terem kedvéért fel lesz emelve. A jelenlegi szűk, sötét lépcső helyébe modern lépcsőházat építenek. Az istálló épület megfelelő módon modern vásárcsarnokká alakítatik át, mely főleg a húsárusok befogadására lesz igen alkalmas. A községháza felőli és a Falcsik gyógyszertár felőli oldal modern emeletes házzal lesz beépítve melynek földszintjén üzlethelyiségek, emeletén pedig vendégszobák, illetve népművelődési, kulturális intézmények, egyesületek nyernek elhelyezést. A meglevő nagy kapun kívül még két nagy kaput terveztek az istálló épület két végénél. A mostani emeletes épület földszintjén a főbejáratnál balra megmarad az étterem, konyha, a kávéházi helyiség azonban a most üresen álló Falcsik felőli tágas helyiségbe kerül át. Nagyobb igényeknek megfelelően lesz átalakítva úgy az étterem, mint a kávéház. Az emeleti nagyterem célszerűen lesz kibővítvé. Értesüléseink szerint az *Industria* állandó színpaddal látja el a nagytermet s így nagyobb összejövetelek, színi- és mozielőadások tartására is alkalmas lesz. Ezért épül a modern lépcsőház. ... Mintegy például állíthatjuk az *Industriát* oda, hogy lássa mindenki, miképpen lehet és kell magánvállalkozásnál a közérdeket is tekinteni. S ha tudjuk, hogy az *Industria* főként földművesekből alakult, különösen örülhetünk annak, hogy többet látnak a Koronában, mint korcsmát s azt amellet, hogy modern vendéglővé és szállodává alakítják át, egyben kultúrházzá, népházzá, valamint kereskedelmi gócponttá léptetik elő.*

Mint láthatjuk a fáradhatatlan szervező Mahunka Imre káplán és társai által 1920-ban létrehozott gazdasági társaság, az *Industria Rt.* 70 millió koronás befektetéssel egy olyan ingatlan

hasznosítási koncepciót valósított meg, amely ma is működőképes lenne. Korukat messze megelőzve létrehozták Magyarország első közösségi finanszírozású és célú, kulturális, idegenforgalmi, kereskedelmi-, szórakoztató-, szolgáltató-, vendéglátó- és háziipari komplexumát, vagy ahogy ma neveznénk plázáját. A beruházás értékét csak növeli, hogy a modernizáció ráépült a város több száz éves hagyományrendszerére, segítve annak kiteljesedését, megélését. Nem feledkezhetünk meg arról sem, hogy ez a fejlesztés abban az időszakban történt mikor az ország kifosztva és megcsönkítva az életben maradásáért küzdött.

A képviselőtestületi döntést követően azonnal elindult az átépítés-bővítés és a szükséges működési engedélyek beszerzése. *'A m. kir. belügyminiszter az *Industria R.-T.* mezőkövesdi bejegyzett cégnek mozgófénykép üzemre engedélyt adott. Az engedély okirat a vármegye alispánjától, illetve a főszolgabírói hivataltól már leérkezett. Az *Industria* az engedélyokirat szerint köteles a mozgófénykép előadásokból befolyt nyers bevétel 7 %-át a Vakokat Gyámolító Országos Egylet felsőmagyarországi fiókegyletének Miskolcra minden hónapban átszolgáltatni. E kötelezettség magában véve játékonycélúvá teszi az *Industria* vállalkozását, tekintve azon nemes céloktól, amelyek szolgáltatóra a cég a moziengedély kérte: keresztény és hazafias szellemű népművelés tisztességes szórakozással egybekötve. Értesülésünk szerint a mozgófénykép előadások a közel jövőben megkezdődnek.'* – írta a *Borsod* 1921. december 10-én.

1922. február 1-től már újra üzemel a vendéglő és a szálloda, valamint a kapcsolt kereskedelmi elárúsítóhelyeket is sikerült étellel megtölteni. Az épületben működött az Egyházmegyei Takarékpénztár Rt. Eger mezőkövesdi fiókja, a Szív könyv-, papír- és kegytárgykereskedés, egy Vegyeskereskedés, s az *Industria Rt.* saját kereskedelmi-szövetkezeti termékköréhez tartozó felvásárló- (gyógynövények) és elárúsítóhely (kosarak, fonott áruk). Az istállóból húscsarnok és nyomda lett. Az *Industria Rt.* hatalmas mennyiségű fűzfavesszőt vásárolt fel, s beindította saját kosárfonó vállalkozását, ahol főleg a téli időszakban munka nélkül tengődő férfiakat foglalkoztattak.

A *Korona-Mozgó*ra keresztelt filmszínházban az első vetítésre 1922. november 29-én került sor. A teltházas előadáson a *Modern Lovag* (eredeti címén *The Knickerbocker Buckaroo*) című 5 felvételű amerikai némafilmet mutatták be. A mozi-terem végül a már korábban a színházi előadások bemutatására használt kocsiszínbe került. Mivel a város nem engedte a tetőszerkezet megemelését, így a padlózatot kiásták és lemélyítették a nézőteret. A hatalmas terembe kb. 700 néző fért be. Az áramellátásról is gondoskodni kellett, hiszen a

városi hálózaton csak meghatározott időben lehetett áramot vételezni. Külön áramfejlesztőt telepítettek a mozi kiszolgálására. A mozi nyáron, tekintettel a mezőgazdasági munkákra és a summások távollétére, nem működött. Többször megtörtént, hogy egy filmet szinte folyamatosan vetítettek azért, hogy mindenki láthassa a településen. Vetítési nap-párokat jelöltek ki minden hétre. Egy héten két filmet játszottak egyet a szerda/csütörtöki és egyet a szombat/vasárnapi vetítési napokon. Az első hangosfilmet, a *Kacagó asszony* című 1930-ban forgatott magyar produkciót egy rövidebb technikai átállás után 1931. május 17-én tűzték műsorra. A moziteremben a vetítéseken kívül számos társadalmi és kulturális eseményt rendeztek.

A kiteljesedést 1922-től a *Jézus Szíve Népleányainak* mezőkövesdi szolgálata hozta el. Az alapítók közül ketten Kárpáthy Teréz és Messik Mária, akik már a Korda Könyvkiadó alapításánál is jelen voltak, bekerültek az Industria Rt. igazgatótanácsába, s átvették a vállalkozás irányítását. A régi istálló egyik felén működtették a Szent József Nyomdát, s beindították a *Szív* hímnőt. A 1924. július 26-tól a nyomdában szedték a *Borsod* című hetilapot és itt állították elő Mezőkövesd minden nyomtatványát. A már 1920 óta működő *Szív* könyv-, papír- és kegytárgykereskedés termékkörét kötött- és fonálárúkkal bővítették. A kereskedés cégtábláján az 1915. szeptember 4-én indult *Szív* hetilap címe jelent meg. Az emeleti helyiségek egy részében működött az Iparos Legényegylet.

A *Szív* hímnő amellet, hogy kb. 150 hímnőaszszonynak nyújtott biztos megélhetést, élenjárt az eredeti matyó hímnés megőrzésében. Az itt készült népművészeti termékek, miseruhák és zászlók az ország minden részébe és külföldre is eljutottak. 1928 júniusában nyílt meg a Korona-szálló első emeletén a Népleányok első stílustörténeti, néprajzi és kézimunka kiállítás. Ez a kiállítás már előrevetítette a jövőbeni múzeumi hasznosítás lehetőségét. Ekkor már többen – köztük Bayer Róbert, a Szent László Gimnázium igazgatója és a gimnáziumi népművészeti gyűjtemény alapítója – is szorgalmazták egy mezőkövesdi állandó néprajzi múzeum felállítását.

1928-ban a *Borsod* című hetilap egy évig *Magyar Parlag* címen jelent meg. A mezőkövesdi plébános 1928. november 25-én kinevezett Dr. Csepela Lajos érkezése, aki tanárként, gazdasági szakemberként, s újságíróként az élet bármely területén megállta volna a helyét, csak tovább erősítette a Korona-szálló bázisán már elkezdett sikeres gazdaságfejlesztési munkát. Érkezése után a hetilap, amelynek 1944. november 11-én bekövetkezett haláláig kis szünetekkel a főszerkesztője volt,

újra visszakapta a *Borsod* nevet. Személye garanciát jelentett arra is, hogy Mezőkövesd fontos szerepet töltsön be az ország szellemi-kulturális életében. Ebben az időszakban szinte mindenki, aki számított, megfordult Mezőkövesden, a Korona-szállóban, vagy a Korona-Mozgóban. Az írók közül többek között Móricz Zsigmond, Karinthy Frigyes, Kosztolányi Dezső és Márai Sándor is járt a településen.

1931. május 17-én Tormay Cécile író a Magyar Asszonyok Nemzeti Szövetségének megalapítója és örökös országos elnöke tartott nagyszerű előadást a Korona-Mozgóban. Az előadás zárásaként egy ajándékkal lepte meg a hallgatóságot. Elmondta a matyóhímnés legendáját, amit a közönség szünni nem akaró éljenzéssel köszönt meg: *Volt egy matyó leány – a sárkányok korszakában. A sárkány elrabolta a leány anyját és vőlegényét. A szegény leány boldogtalan lett. Járt, kelt, sírt, zokogott, kérte az Istent, adja vissza az anyját és vőlegényét. Egyszerre ragyogó alak jött feléje, aki a következőket mondta: - Ha mához egy évre a tavasz és a nyár virágait viszed a misére, visszakapod édesanyádat és vőlegényedet. Gondolkozz. Hol vegyen ő a télben, hóban tavaszi és nyári virágokat? És elkezdett himezni. Kihímezte a tavasz, a nyár minden virágát. Elvitte hímnését a misére, s visszakapta elrabolt anyját és jegyesét.*

A szálloda és a vendéglő üzemeltetésének jogát először Gáspár András mezőkövesdi lakos nyerte el (1922–1926). Őt Szabó vendéglős követte (1926–1929). A Korona-szállodát és a vendéglőt 1930–1945 között a Borsod megyei vendéglátóipar köztisztelőben álló személye, Lajtos József, a Görömböly-Tapolca fürdői Kisvadász-vendéglő tulajdonosa üzemeltette a tőle megszokott magas színvonalon. Reklámjai szerint: *Vasárnap és ünnepnap du. 5-től tánc, diszkrét úri vendéglő és szálloda, kitűnő ellátás, figyelmes kiszolgálás, ebédet házon kívül is szállítunk, állandó lakóknak nagy árkedvezmény, azonkívül bármiféle esküvői lakomát, főzést, szervírozást házon kívül is elvállalunk.*

Lajtos József leánya, Lajtos Magdolna és Paczkó Sándor is Mezőkövesden tartotta esküvőjét 1942. október 29-én. Az esküvői szertartást Dr. Csepela Lajos celebrálta a nagytemplomban, majd a násznépet a Korona-szállóban látták vendégül.

1944. november 11-én a szovjet Vörös Hadsegereg bevonult Mezőkövesdre. 1946. június 11-én felavatták az épület előtt a szovjet hősi emlékművet, amit először 1956. október 25-én döntöttek le. Az emlékművet 1957 márciusában állították helyre. A szovjet csapatok kivonulása után, 1991 novemberében, az önkormányzat döntésének megfelelően a vörös csillagos obeliszket véglegesen eltávolították az épület elől. A szovjet csa-

patok bevonulását követően a Korona-szálló épületébe a városszervezetek mellett politikai és társadalmi szervezetek költöztek, s továbbra is itt fogadták a magyar és külföldi (többségében szovjet) vendégeket. A Korona-Mozgó nevet váltott és *Petőfi-Mozgó*ként működött tovább 1951-ig. A moziterem a filmvetítések mellett párt- és népgyűléseknek volt a színhelye. Az éttermet a földművesszövetkezet működtette 1952-ig. 1951 októberében letelt a 30 éves bérleti időszak, így az épület tulajdonjoga kisajátítás vagy államosítás nélkül is a községre szállt. Ekkor 18 fő megalapította a Matyó Háziipari Szövetkezetet. 1952. december 21-én felavatták a Matyó Házat az ország első népművészeti központját. A földszinten berendezkedtek a hímzőasszonyok, s időközben az épület is a szövetkezet tulajdonába került.

Dala József festőművész, gimnáziumi rajztanár 1947-ben újra felvetette a múzeum megszerzésének ötletét. A község támogatásáról biztosította az ötletgazdát, de még 4 évet, a tulajdonjog végleges rendezéséig, várni kellett a megvalósítással. A Matyó Múzeum a Matyó Ház emeleti helyiségeiben 1953. július 26-án nyitotta meg első állandó népművészeti és viselettörténeti kiállítását. A múzeum Dala József vezetése alatt nagyon hamar népszerűvé vált és komoly látogatottsági számokat ért el. Az első 6 évben 50.000 főt fogadott az intézmény, majd a 60-as évek elejére állandósult az évi 10-11.000 fős látogatói szám. 1964 decemberében a múzeum átköltözött a szomszédban felépült Járási Művelődési Ház egyik saját bejárattal rendelkező oldalszárnyába. Az épületet így teljes egészében a termelését és az alkalmazottak számát is gyorsan bővítő Matyó Háziipari Szövetkezet foglalta el. Az utcai bejárattal rendelkező sarokhelyiségben, ahol egykor a *Szív* könyv-, papír- és kegytárgykereskedés működött, nyitották meg a szövetkezet mintaboltját, a Matyó Népművészeti és Háziipari Boltot.

A cél az, hogy legalább 8-10.000 munkáskezet foglalkoztasson a matyó háziipar. Már pedig a matyó asszonyok kézimunkázásában rejlő nemzeti kincsésbányát mindenképpen ki kell használni. – írták 1939-ben egy a háziiparral kapcsolatos gazdaságfejlesztési irományban. Ezt a II. világháború előtti ambíciózus programot valósította meg a Matyó Háziipari Szövetkezet az 1970-es évek elejére. Ekkor már a bedolgozókkal együtt 3400 főnek adott munkát a szövetkezet. A mezőkövesdi foglalkoztatotti létszám 800 fő körül mozgott. Az 1950-es és 60-as években a szövetkezet bevétele meghaladta a község éves költségvetésének a főösszegét, s a 80-as évek végéig nyereségesen működött. 17 országba jutottak el az itt készített termékek, köztük a játékpiacon már a 20-as évek vége óta hódító matyó babák. A szövetkezet a

nyolcvanas években már nem csak népművészeti termékeket értékesített, jelentős textiles bérmutagártó kapacitással is rendelkezett. Az 1990-es éveket már a túlélésért folytatott küzdelem jellemezte. Az évtized végére a foglalkoztatottak száma 80-ra csökkent, s 2002-re már teljesen ellehetetlenült a szövetkezet működése, így 2004-ben megindult a felszámolási eljárás. Még 2002-ben a Matyó Háziipari Szövetkezet felajánlotta megvétele a városi önkormányzatnak az épületet, az önkormányzat azonban saját erőből nem tudta kifizetni a vételárat. Ebben a város számára oly fontos ügyben Dr. Halmai Gyula polgármester a pénzügyminiszterhez fordult segítségért, s Tállai András országgyűlési képviselő közbenjárására Mezőkövesd 2002 májusában 100 millió forint céltámogatást kapott a Matyó Ház megvásárlására és műzeummá történő átalakítására.

A régi-új múzeumépületben a 222 m²-es alapterületen kialakított új, *Matyó népelet – Tárgyakban élő hagyomány* című állandó kiállítás 2005. június 25-én ünnepélyes keretek között nyílt meg. A Matyó Múzeum az időközben múzeumvárossá váló Mezőkövesd kulturális életében alapítása óta központi szerepet játszik, így nem csoda, hogy a kívül-belül megújult egykori kincstári vendégfogadó segítségével 2006-ban elnyerte az *Év Múzeuma* címet, és ezt követően a magyar népművészet és néprajz egyik legfontosabb kiállítóhelyévé vált.

*Matyó lányok a vasárnapi misére menet – 1935
Forrás: Fortepan Gyöngyi – 11294 – digitális
eljárással színezve*

Hivatkozott irodalom:

- Borus 1961 – Borus József: Dembinski fővezérsége 1849 februárjában. *Századok* 95. évf. 536–561.
Hunfalvy 1863 – Hunfalvy János: *A magyar birodalom természeti viszonyainak leírása* I. Pest, 1863.
Szalay 1919 – A matyók, mint kommunisták. *Egri Egyházmegyei Közlöny* 1919. nov. 16.